

Mutlu ÖZGEN*

**AKİDE ŞEKERİNDEN DOĞAN BİR GELENEK:
TOKAT'TA AKİT ŞERBETİ VE ETRAFINDA
OLUŞAN RİTÜELLER**

**A TRADITION BORN FROM AKİDE CANDY:
AKİT SHERBET AND RITUALS AROUND IT IN
TOKAT**

ÖZET

Akit şerbeti Tokat halkı arasında ticari ilişkilerde, sosyal ritüellerde ve geçiş dönemlerinde önemli bir işlev üstlenmiştir. Bu şerbetin Tokat'a özgü bir gelenek olarak ortaya çıkışı, Osmanlı dönemindeki akide şekeri kullanımına dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda akide şekeri, ulufe törenlerinde sadakat ve güvenin sembolü olarak kullanılmış özellikle Yeniçeriler ile padişah arasında bir sözleşme aracı işlevi görmüştür. Tokat'ta ise bu işlev, akıt şerbeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Akıt şerbeti, toplumsal uzlaşma, ticari anlaşmalar ve önemli ritüellerde içilen sembolik bir içecek haline gelmiştir. Tokat'ın özellikle Meydan semtinde, köyden gelen esnaf ve köylüler arasında ticari ilişkilerin önemli bir parçası olan bu şerbet, ticaretin güvenilirliğini sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Akıt şerbeti, aynı zamanda lohusa şerbeti, söz kesme ve düğün gibi sosyal ritüellerde de önemli bir yere sahiptir. Bu gelenek, Osmanlı'dan miras alınan ve Tokat halkının hayatına Osmanlı Devleti döneminden kalma geleneksel bir uygulama olarak varlığını ve işlevini devam ettirmektedir. Bu çalışma, Tokat'a özgü bir gelenek olan akıt şerbeti içmenin toplumsal ve kültürel bağlamını kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Tokat örneği üzerinden yapılan incelemeler sonucunda akide şekeri ve şerbet kültürünün, toplumsal dayanışma, sözleşme ve güven sembolü olarak nasıl kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler literatür taramasına ve 2019 yılının mayıs ayında Tokat merkezde kaynak kişilerle yapılan görüşme notlarına dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Akide Şekeri, Akıt Şerbeti, Oralet, Tokat, Geçiş Dönemleri.

ABSTRACT

Akit sherbet has assumed an important function in commercial relations, social rituals and transition periods among the people of Tokat. The emergence of this sherbet as a Tokat-specific tradition can be traced back to the use of akide sugar in the Ottoman period. In the Ottoman Empire, akide sugar was used as a symbol of loyalty and trust during the ulufe ceremonies, and it functioned as a contract between the janissaries and the sultan. In Tokat, this function appears in the form of akıt sherbet. Akıt sherbet has become a symbolic beverage drunk for social reconciliation, commercial agreements and important rituals. Especially in the Meydan neighborhood of Tokat, this sherbet, which is an important part of commercial relations between artisans and villagers from the village, was used to ensure the reliability of trade. Akıt sherbet also has an important place in social rituals such as puerperium sherbet, promise breaking and weddings. This tradition continues its existence and function as a traditional practice inherited from the Ottomans and inherited from the Ottoman Empire period in the lives of the people of Tokat. This study comprehensively examines the social and cultural context of drinking akıt sherbet, a tradition unique to Tokat. As a result of the examinations made on the example of Tokat, it has been determined how the culture of akide sugar and sherbet is used as a symbol of social solidarity, contract and trust. The data obtained in the study are based on the literature review and interview notes made with the informants in the centre of Tokat in May 2019.

Keywords: Akide Candy, Akıt Sherbet, Oralet, Tokat, Transition Periods.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Seçmeli Eğitim Merkezi, İstanbul/Türkiye, E-Posta: mutluozgen@yahoo.com / Assist. Prof. Dr., İstanbul Medipol University, Elective Education Center, İstanbul/Türkiye, E-Mail: mutluozgen@yahoo.com

Giriş

İlk çağlardan itibaren, yaşamın temel unsurlarından biri olan yeme-içme, insanın enerji ihtiyacını karşılamak için başvurduğu ilk eylem olmuştur. Başlangıçta yeme-içme, fizyolojik bir gereksinim olarak açlığı gidermeye yönelik bir faaliyet olsa da zaman içerisinde daha karmaşık ve kültürel bir boyut kazanmıştır. Günümüzde, yemek ve içecekler sadece beslenme değil, aynı zamanda aile birliği, toplumsal etkileşimler, gelenekler, dini ritüeller ve kimlik oluşturma'nın önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Karabudak, 2024, s. 502). Bu unsurlardan biri olan şerbet, Türk toplumunda tarihsel olarak birçok sosyal ve ritüel pratiğin bir parçası olmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti döneminde, şerbet ve akide şekeri¹ gibi tatlılar toplumda güven, bağlılık ve sosyal bağların güçlendirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Akide şekeri, Osmanlı'daki ulufe törenlerinde Yeniçeriler ile padişah arasında bir sözleşme sembolü olarak yer alırken, aynı zamanda sarayda ve halk arasında sosyal ilişkileri pekiştiren bir tatlı olarak da önemli bir yere sahip olmuştur (Sürücüoğlu, 1999, s. 62).

Türk halkı, özellikle 1980 sonrasında birçok alanda yaşanan gelişmelerin etkisiyle yeme-içme geleneğinde önemli değişimler yaşamıştır. Küreselleşme adı verilen bu dönemde, tüketim kültürü yaygınlaşmış ve her şeyin tüketilebilir hale gelmesi, ulusal kültürlerde dönüşüm ve değişime yol açmıştır (Sever, 2024, s. 119). Bu süreçte Tokat'taki esnaf arasında yaygın olan akit şerbeti içme geleneği de dönüşüm geçirmiştir. Türkiye'deki içecek kültüründe yaşanan bu değişimler, geleneksel şerbetlerin yerini meşrubat ve oralet gibi hızlıca hazırlanabilen ürünlerin almasına neden olmuştur. Oralet, kolay hazırlanışı ve geniş kitlelerce kabul görmesi sayesinde şerbetin yerini almış hem sıcak hem de soğuk olarak tüketilebilmesi nedeniyle toplumda yaygınlaşmıştır. Ancak şerbet içme ritüelinin temelinde yatan toplumsal değerler ve sosyal işlevler, bu değişim sürecinde de varlığını sürdürmüştür. Özellikle esnaf arasında müşterilere sunulan oralet ikramı, geçmişteki şerbet içme geleneğinin modern bir yorumu olarak kabul görmüştür.

Bu bağlamda çalışmada Tokat merkezli akit şerbeti içme geleneğinin tarihsel ve toplumsal bağlamları incelenmiş, akide şekerinin gündelik hayattaki işlevleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca akide şekeri ve akit şerbetinin sosyal, ekonomik ve kültürel işlevleri ele alınmış, aynı zamanda bu geleneğin modern dönemde oralet gibi yeni içeceklerle nasıl dönüştüğü incelenmiştir.

1. Tarihi Dönemlerde Akide Şekerinin İşlevleri

1.1. Osmanlı Döneminde Akide Şekeri

Akit şerbetinin adı akide şekerinden, işlevi ise Osmanlı dönemindeki Ulufe törenlerinden gelmektedir. Akide şekeri, İstanbul'a özgü şekerleme türleri arasında yer almakla birlikte, Yeniçeri geleneğiyle şekillenmiş ve bayramlaşma ile mevlitlerde özel bir yer edinmiştir. Akide kelimesi, dilimizde "bağlılık, ayrılmamak" anlamlarını taşımaktadır. Bu şekerin önemi, Osmanlı Devleti'nde özellikle ulufe törenlerinde devlet ricaline sunulmasından kaynaklanmaktadır. Ulufe

¹ Akide, Arapça "ağda" sözcüğünden türemedir. Akide şekeri, toz şeker çözeltisinin belli oranda limon tuzu ya da krem tartar ilavesiyle kazanlarda 160 derecede kaynatılıp pişirilmesi, bu sırada içindeki suyun buharlaştırılması sonucu elde edilen erimiş şeker kitlesine soğuma sırasında gülsuyu bergamot portakal limon nane çilek vb. meyve öz suları tarçın, karanfil vb. baharat ile fındık fıstık susam vb. katılıp yoğrulularak çeşitli tat, lezzet ve görünümde akide şekerleri elde edilir" (Tez, 2012, s. 280).

törenlerinde, Yeniçeriler padişaha olan memnuniyet ve bağlılıklarını göstermek için akide şekerini bir sözleşme sembolü olarak kullanmışlardır. Arapça “akit” (sözleşme) sözcüğünden türeyen akide şekeri, padişaha sunulan bir bağlılık işareti olarak kabul görmüştür.

Osmanlı ulufe törenlerinde, yeniçerilere maaşları dağıtıldıktan sonra sarayın avlusunda verilen ziyafet sırasında gerçekleştirilen “Akide Merasimi,” askerlerin padişaha duyduğu memnuniyet ve bağlılığın bir nişanesi olmuştur. Kanunlara göre, askerlerin yemeğini tadan sadrazam ve divan-ı hümayun üyelerine ikram edilen akide şekerleri, askerlerin devlete yönelik herhangi bir şikâyetinin olup olmadığının sembolik işareti olarak görülmüştür (Özgen, 2009, s. 46; Mary Işın, 2010, s. 24; Dursun, 2017, s. 251).

Osmanlı sarayında özellikle önemli toplantılarda Yeniçeriler tarafından sadrazama ve divan üyelerine sunulan akide şekerinin, askerlerin devlete olan sadakat ve itaatlerini belirttiğini ifade eden Haluk Dursun, akide şekerinin sadece sunulması değil, şekerin miktarı da bağlılığın derecesini belirlediğini şöyle ifade etmiştir:

Yeni padişah tahta çıktığında, Yeniçeri Ağası padişaha bir şeker tası sunardı. Şeker tasının ağırlığı 400 gram ise, bu, yeniçerilerin padişaha olan güvenini gösterirdi. Padişah bu şekeri eliyle alıp yerse, karşılıklı güven tescillenmiş olurdu. Eğer şeker tası 400 gramdan az ise, bu, yeniçerilerin padişaha olan güven eksikliğini simgelerdi. Padişahın bu durumda şekeri eliyle yememesi, karşılıklı güvensizliğin bir işareti olarak kabul edilirdi. (2017, s. 251)

Tuğrul Şavkay, bu ritüelin “akitleşme” olarak adlandırıldığını ve bu nedenle kullanılan şekerin “akide şekeri” olarak bilindiğini belirtmiştir (2001, s. 42).

Kültür tarihimize devlet ricaline sunulan bir tür hediye olarak geçen akide şekeri, Osmanlı Devleti’nde yalnızca saray çevresinde değil, halk arasında da güven ve huzurun sembolü olarak kabul edilmiştir. 17. yüzyılda yaygınlaşan mevlit geleneğiyle birlikte, akide şekeri, müminlerin Allah’a ve peygambere olan bağlılıklarını simgeleyen bir ikram olarak kullanılmaya başlanmış ve zamanla mevlitlerin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. 19. yy. ortalarına doğru ise, ağdanın mermer tezgâh üzerinde çubuk biçimine getirilip, köşeli, yuvarlak beyzi doğranmasıyla “Hacıbekir kesimi” denen akide türü çıkmıştır (Özgen, 2018, s. 485).

Her ne kadar üretimi basit görünse de akide şekeri, taşıdığı derin sembolik anlamlar sayesinde yalnızca İstanbullular için değil, Anadolu’daki taşra halkı için de halkın şekeri olarak benimsenmiş ve önemli bir kültürel simge haline gelmiştir. Kısa sürede Anadolu’ya yayılarak geniş bir kabul görmüştür.

1.2. Cumhuriyet Döneminde Köylü Şekerinin Adı: Akide

Hikayesi Osmanlı saray mutfağında başlayan akide şekeri, Osmanlı’da “bağlılığın simgesi” olarak anılırken, Cumhuriyet dönemiyle yeni bir kimliğe ve isme kavuşmuştur. Akide şekeri köylerde giderek yaygın hale gelmesi nedeniyle “Köylü Şekeri” olarak anılmaya başlamıştır (Özgen, 2018, s. 485). Kimilerine göre bu yakıştırma köylünün Osmanlı’ya devam eden “Akidi” yani “bağlılığı” olarak algılanmıştır.

Diğer şehirlerde olduğu gibi Tokat’ta da akide köylü şekeri olarak anılmaktadır. Köyden şehre malını satmak için gelen köylüler, gündelik hayatlarında ve tarımsal faaliyetlerinde ihtiyaç duydukları malzemeleri Tokat’ın Meydan semtinden temin etmektedirler. Köy manufaturası başta olmak üzere, tarım ve hayvancılık için gerekli demir aletler ve diğer ihtiyaçlar, köylülerin alışveriş

listelerinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu listede, toz şekerin ardından en çok tercih edilen şeker türü ise akide şekeri olmuştur. Köylüler tarafından sıkça alındığı için, esnaf arasında bu şeker türü “köylü şekeri” olarak adlandırılmış ve bu isimle satılmıştır. Ayrıca, “cam şeker” ve “Mevlâna şekeri” de köylüler arasında yaygın şekilde tercih edilen diğer şeker çeşitleridir. Akide şekeri köylülerin tercihi olurken, halk arasında “kağıtlı şeker” olarak bilinen çikolata ise daha çok şehirli kesim tarafından tercih edilmiştir.

Akide şekerinin köy yaşamında kullanım amaçlarına bakıldığında, öncelikle mevlit ve lohusa şerbetlerinde kaynatılıp eritilerek kullanıldığı dikkat çekmektedir. Özellikle günümüz aktarlarında sıklıkla satılan kızamık şekeri adı verilen kırmızı şekerin o dönem yaygın şekilde satışının olmayışı ve henüz bilinmemesi kırsal kesimde şerbetlerde akidenin aroma vermesi bakımından tercih edilmesinde etkili olmuştur.

Tokatta bir dönem özellikle köylüler arasında aroma ve renk verici özelliği nedeniyle şerbet yapımında kullanılan akide şekerinin bu hali “Akit Şerbeti” adı verilen şerbetin de çıkış noktasını oluşturmuştur (KK1, KK2).

Bu durum, şeker tüketiminin köylülerin günlük alışverişlerinde önemli bir yere sahip olduğunu ve özellikle akide şekerinin köy halkı için sembolik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

2. Akide Şekerinden Akit Şerbetine: Tokat'ta Sosyal ve Ticari Hayattaki Yansımaları

Yapılan ticari anlaşmalar, alışverişler, kız isteme törenleri, küslerin barışması gibi pek çok toplumsal yapıyla ilgili uygulamalar için halk arasında “akide şekerlidir”, ya da “şerbetlidir kolay kolay artık bozulmaz, zarar görmez” ifadesi kullanılmaktadır. Özellikle de akide şekeri ya da akit şerbeti içilerek manevi açıdan birbirine bağlanmış yemin sayılmış evlilikler için bu ifade sıklıkla kullanılmaktadır.

Tokat'ta akit şerbeti, kırmızı kızamık şekeri tarçınla kaynarken içine akide şekeri atılmasıyla yapılmaktadır. Şerbeti içecek olan konunun muhatabını oluşturan kişiler verilen sözün baki olması için de şerbetin içine kaynarken akide şekeri atılarak eritilmektedir. Böylece söz şerbetinin her anlamda “akit şerbeti” olması sağlanmaktadır. Akide şekeri çoğu zaman söz kesiminden önce “ tarafların niyetinin ölçülmesi” açısından ikram edilirken bazen de şerbetin içine katılarak “bir olma, bütün olma, hemhal olma” düşüncesiyle söz kesiminde ve nişanda ikram edilen şerbetle içilmektedir. Bu yönüyle akide şekeri, verilen sözün teminatı olarak geçiş dönemleri gibi toplumsal açıdan önem arz eden durumlarda halkın sıklıkla başvurduğu bir tür bağlılık nişanesi olarak halk kültüründeki yerini almıştır.

Akit şerbetinin içildiği alanların başında ticaret gelmektedir. Ticareti manevi açıdan akit altına almak kimsenin hakkına girmemek karşı tarafı zarara uğratmayacağına dair ant içmektir. Esnaf arasındaki ticari anlaşmayı noterin olmadığı dönemlerde manevi açıdan bağlayan bir işleve sahip olmuştur. Esnaf arasında akit şerbeti, yapılan ticaret kurulan ticari ortallıklar anlaşmaların uzun süreli olması tarafların birbirine verdiği sözleri tutması uyması amacıyla içilmektedir. Ahilik geleneğine göre de akitleşmenin sembolü “tuz ve ekmek” olmuştur. Bir esnafın bir diğer esnaf ile tuz ekmek yemesi onunla sözleşmesi anlamına gelmektedir. Tuz, dengeyi ve pişmeyi; ekmek ise şükretmeyi simgelemektedir (Soysal, 2007, s. 93).

Tokat'ın çarşı kültüründe, “ticaret ahlakı” önemli bir yer tutar. Esnafılık yapan biri, öncelikle insani değerlere bağlılığı ile tanınmaktadır. Bir esnafın başka bir esnafın ticaretine kefil olabilmesi,

kişinin borçlarına sadık olup olmadığı, alışverişte hileye başvurup vurmadığı ve kul hakkına riayet edip etmediği gibi faktörlere bağlıdır. Bu unsurlar, esnaflar arasında kurulacak ortaklıkların temel belirleyicileri arasında yer alır. Akitleşmenin, yani ticari anlaşmaların sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi, bu değerlere gösterilen özenle mümkündür. Noterlik sisteminin bulunmadığı dönemlerde, çarşıda üçüncü bir kişinin şahitliği ticari anlaşmaların güvencesi olarak kabul edilmiştir (Özgen, 2017, s. 83). Tecrübesi olan çarşının en eskisi ve yaşlısının hakemliği/ şahitliğinde esnaflar arasında yapılan ticari ortaklık, alışveriş gibi parasal mevzularla ilgili anlaşma uzlaşısı durumunun ardından mevsimine göre, verilen sözü simgelemesi için şerbet içilmektedir.

Tokat'taki akit şerbeti içme geleneği, özellikle alışverişlerdeki kefil olma sürecinde uygulanmıştır. Verilen sözün itibar sayıldığı, sözün namus olarak kabul edildiği ve noter kurumunun olmadığı dönemlerde kurulan ticari ortaklıklar, ticaret anlaşmaları, mal alışverişleri gibi çarşı ve esnaf yaşamına ait temel uygulamaların sonrasında tarafların birbirine olan itimatı kalıcı kılmak, ticaret akdinin sürekliliğini sağlamak ve çiğnenmemesine dair iki tarafın da uzlaştığını göstermesi açısından içilen şerbettir. Bu sebeple esnaf arasında içilen şerbete "Akit Şerbeti" adı verilmektedir (KK1, KK2, KK3, KK4, KK5). Çoğu zaman da şerbete ek olarak herkesin sözünde duracağına dair akit ettiğini ifade etmek adına akide şekeri dağıtıldığı da olmuştur.

Ticaret hayatında akit şerbeti içme geleneği, esnaflar arasında bir güven ortamı oluşturmanın en önemli yollarından biri olarak kabul edilmiştir. Esnaf arasında yapılan ticari anlaşmaların manevi açıdan geçerli sayılabilmesi için akit şerbeti içmek şarttı ve bu ritüel, ticaret ahlakının bir parçası haline gelmiştir. Bu ritüelin sonucunda, taraflar birbirine "akit ettik" diyerek ticaretin uzun ömürlü olacağına dair söz vermişlerdir (KK1, KK3, KK4, KK5).

3. Tokat'taki Geçiş Dönemleri İçerisinde Akit Şerbetinin İşlevleri

İnsanların toplum içerisindeki rollerinin değiştiği bazı dönüm noktaları bulunmaktadır. Bu dönüm noktaları sırasında bazı tören ve kutlamalar yapılmaktadır. Bireyin bir statüden başka bir statüye geçişi amacıyla yapılan geçiş dönemi ritüelleri, toplumsal organizasyonlar olup, bireyin sosyal yapıdaki statü değişimini meşrulaştırma ve olası çatışmaları engelleme amacını taşımaktadır. Toplumdan topluma değişen ancak amacın ve özün aynı kaldığı bu geçiş dönemlerindeki kutlamalar ve törenler, bireyin statüsündeki geçişin sembolü ya da sınavı olarak değerlendirilmektedir. Genel olarak insan yaşamında doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere üç önemli geçiş dönemi bulunmaktadır. Bu geçiş dönemleri etrafında ise birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel işlemin yapılmaktadır (Örnek, 2000, s. 131; Yeşil, 2014, s. 118). Bu normlar içerisinde çeşitli pratikleri barındırmaktadır. Pratikler arasında yer alan yiyecek ve içecekler ise önemli bir yere sahiptir. Bazı içecekler geçiş dönemleri ile özdeşleşerek geleneğe önemli roller üstlenmiştir. Doğumda loğusa şerbeti, kız istemeye gelenlere Türk kahvesi ikram edilmesi, söz kesimi sırasında şerbet, ölümden acı kahve gibi içecekler ikram edilmektedir.

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan şerbetler ise günümüzde işlevsel olarak hala aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Yeni doğum yapmış annelere ve ziyarete gelen misafirlere ikram edilen lohusa şerbeti doğumun kutlanmasını ve annelik sürecinin başlangıcını sembolize etmektedir. Ayrıca, söz kesme ve nişan törenlerinde şerbet içme geleneği de evlilik sürecinin önemli anlarından biridir.

Geçiş dönemlerinin ilki olan doğumda şerbet Anadolu’da olduğu gibi Tokat’ta da yeni doğum yapmış kadına verilen bir içecektir. Lohusanın² sütünü artırmak aynı zamanda vücut direncini bağışıklık sistemini güçlendirmek amacıyla, kızamık şekerinin tarçın karanfil zencefil gibi çeşitli baharatlarla kaynatılması sonucu elde edilen şerbet, halk arasında lohusa şerbeti adıyla anılmaktadır. Lohusaya sütünü artırmak amacıyla içirilen şerbet, yapım aşamasında tarçınlı akide şekerinin eklenmesiyle hem şifa verici bir özellik kazanmış hem de akit şerbeti niteliğine bürünmüştür. Bu şerbet, yalnızca fiziksel bir fayda sağlamamakta, aynı zamanda çocuğun gelecekte sözünün eri, güvenilir ve verdiği sözden dönmeyen bir birey olması amacıyla sembolik bir anlam taşımaktadır (KK6, KK7). Lohusa şerbetine akide şekerinin ilave edilmesi, bu ritüelin manevi boyutunu güçlendiren önemli bir unsurdur.

Geçiş dönemlerinin ikincisi olan evlenme aşamasında şerbetin üstlendiği işlevler oldukça fazladır. Kız verildikten sonra tarafların birbirleriyle kaynaşması, birlikte yemeleri, özellikle şerbet içmeleri ve nişan eğlenceleri ile devam etmektedir. Nişanda da özel bir yere sahip olan şerbet, bir içecek olması yanı sıra aileler ve adaylar arasındaki muhabbetin artması durumunu da simgelemektedir (Önal, 2019, s. 259). “Şerbet içmek” ritüeli eski Türklerde bir tür ant içme olarak kabul görmüştür. Anadolu’da söz kesimi ve nişan, evlenme için söz ve sözleşme niteliği taşımaktadır. Bu nedenle söz kesiminde ikram edilen ve içilen şerbet de Türkistan’daki tuzlu su ve ekmek gibi bir tür ant içme olarak değerlendirilebilir (Yolcu, 2019, s. 378).

Tokat ilinde söz kesimi, “şerbet içmek” olarak adlandırılmaktadır. Halk arasında “şerbeti içilecek” ifadesi “söz kesilecek” anlamına gelmektedir. Ayrıca erkek tarafının kız tarafına, “bu akşam müsaitseniz şerbet içmeye gelinecek” şeklinde haber göndermesi hayırlı bir iş için kız tarafına geleceğine işaret etmektedir. Yörede “şerbetini içtik” ifadesi ise “sözü kestik” anlamında kullanılmaktadır (KK6, KK7, KK8, KK9, KK10).

Bu bilgiler ışığında, Tokat’ta şerbet içmek, başlı başına bir ritüel olarak uygulanmış ve önemli bir sembolik anlam taşımıştır. Bardakta sunulan şerbetin içilmeden yanındaki kişiye verilmesi ritüeli, halk arasında sıkça kullanılan; “birbirinin elinden şerbet içtiler” ifadesinin aslında “yemin ettiler, birbirlerine söz verdiler” anlamına gelmesiyle ilişkilidir (KK7, KK8). Bu ritüel, aynı zamanda sembolik bir anlaşmayı ifade etmek ve duruma resmiyet kazandırmak amacı taşır. Halk arasında yaygın olan “onun elinden su bile içilmez” ifadesi, herkesin elinden su içilmemesi gerektiğini vurgularken, “herkesle şerbet içilmez” sözü ise güvene dayalı bir ilişki kurmanın ve yemin etmenin önemini yansıtır. Bu düşünce, kişinin güvenilir ve sözünde duran biri olmasının önemini ortaya koymaktadır (KK6, KK9, KK10).

Türk kültüründe şerbet içmek, “Ant içmek” olarak kabul edilmektedir. İçilen şerbetin içine katılan akide şekeri, bu yeminin daha da güçlenmesini sağlardı. Tokat’ta söz şerbetinin yanında ikram edilen akide şekerinin varlığı kadar, bu şekerin nasıl tüketildiği de büyük bir anlam taşımaktadır. Akide şekerinin tüketilme biçimi, toplumsal bir mesaj içerdiği için, bu ritüelde en az şerbetin kendisi kadar önemsenmiş ve büyük bir titizlikle uygulanmıştır. Tokat’ta takılacak nişan yüzüklerinin kaderi de akide şekerinin ikram ritüelinden sonra belli olmaktadır. Nişanlanacak çifte ikram edilmek üzere yüzüklerin yanına konulan akide şekeri, birbirlerine verdikleri sözün hatırlatıcısı olarak önemli bir işlev görmektedir (KK6, KK7, KK8).

² Lohusa: Yeni doğurmuş, doğurup da henüz yataktan kalkmamış kadına “Lohusa”, “Loğsa” “Doğazkesen”, “Nohusa”, “Emzikli”, “Nevse” gibi adlar verilmektedir (Acıpayamlı, 1961, s.65; Örnek, 2000, s.143; Üçer, 2020, s.43, Başar, 1973, s.72)

Tokat'ta söz kesiminde, tarafların niyeti tam olarak belli değilse, şerbet ikramına geçilmeden önce, sembolik açıdan pek çok anlam taşıyan akide şekeri ikram edilmektedir. Bu nedenle, söz şerbeti ritüeli sırasında, akide şekeri, şerbetten önce verilmektedir. Bu aşamada, akide şekerinin nasıl tüketildiği dikkatle takip edilmektedir. Kızın babası ikram edilen akide şekerini alıp ağzında bekletirse, bu durum “Bu işin biraz daha zamanı var, kız istemiyor. Bu işi tatlılıkla çözelim” anlamına gelmektedir. Bu davranışa karşılık olarak erkek tarafı da tepside bir akide şekeri alarak, “isteğinizi aldık ve kabul ettik. Bu meseleyi tatlılıkla çözelim ya da burada tatlı bir şekilde sonlandıralım” mesajını vermektedir (KK7, KK9, KK10).

İki tarafın niyetlerinin ölçüldüğü söz kesme töreninde akide şekeri arabulucu işlevini üstlenmektedir. Şerbet öncesi ikram edilen akide şekerinden kızın babası birkaç tane alıp boş bir bardağın içine atarsa; “akit şerbeti (söz şerbeti) hazırlansın. Kızın da benim de rızam vardır. Anlamına gelmektedir. Söz kesimi için de rızalık alınmış olur. Halk arasında söz kesilen genç çiftlere; “Artık şerbet içtiniz” sözüyle anlatılmak istenen aslında; “artık yemin içtiniz. Birbirinize yuva kurmak için ömür boyu can yoldaşlığı yapmak aile olmak için Söz verdiniz. Sözünüzde durun.” Mesajı içilen şerbet üzerinden verilmiş olmaktadır. Bazen de taraflar arasında tam bir gönül rızası varsa, söz şerbetinde akide şekeri ikramı yapılmayabilir. Bu durumda, akide şekerinin doğrudan eritilerek söz şerbetine katılması, “biz, kız ve erkek tarafı olarak bir bütün olduk, özlerimiz kaynaştı ve sözümüz sözdür” mesajını taşımaktadır (KK6, KK8, KK9, KK10).

Genel olarak Tokat'ta söz kesme töreninde akide şekeri ve akit şerbeti, yalnızca kız ve oğlanın anne ile babasına ikram edilmektedir. Bu uygulama, evlilik sürecinin başlangıcı sayılan söz kesme töreninin, bir tür rıza alma ritüeline dönüşmesini sağlamıştır. Kültürümüzde yer alan “Ata Hakkı Tanrı Hakkıdır” (Arpacı, 2012, s.119) anlayışı doğrultusunda, evlilik sürecinde anne ve babanın rızasının alınması öncelikli esastır. Anne ve babanın onayıyla kurulan yuvanın, uzun ömürlü, bereketli, huzurlu ve çocuklu olacağına dair yaygın bir inanç söz konusudur. Bu bağlamda, söz kesme töreninde akit şerbetinin sadece kız ve erkeğin anne ve babalarına ikram edilmesi uygun görülmüştür. Aile büyüklerinin akit şerbetini içmesi, rızalarının alındığını ve evliliğin onaylandığını simgelemektedir.

4. Akit Şerbetinin Sosyal İşlevleri: Komşuluk Hakkı Gözetme ve Küsleri Barıştırma

Akit şerbetinin önemli işlevlerinden biri de toplumsal bağları güçlendirilmesinde, ilişkileri onarıcı uzun yıllar süren küskünlüklerin giderilmesinde oynadığı roldür. Ayrıca, akide şerbeti, komşuluk ilişkilerinde küslerin uzlaştırılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Bu şerbet, bir işlev üstlenmiştir.

Özellikle komşular, akrabalar ve esnaf arasında yaşanan küskünlüklerin sona erdirilmesinden sonra, bir daha bu tür olumsuzlukların yaşanmaması için taraflara akit şerbeti ikram edilirdi (KK1, KK2, KK3). Bu gelenek, Tokat ve Amasya gibi bölgelerde yaygın olarak uygulanmış ve ilişkilerin onarılmasında önemli bir yer tutmuştur. Dini bayramların da küslüklerin sona erdirilmesi için bir fırsat olarak görülmesi, akit şerbetinin bu zamanlarda özel bir ikram olarak sunulmasına vesile olmuştur.

Akit şerbeti, sadece tadı veya hazırlanış biçimi ile değil, sunulma şekliyle de uzlaşmanın sembolü olarak kabul edilmiştir. Küslüklerin sona erdirildiği durumlarda, şerbetin ikram edilme şekli, taraflar arasındaki uyumun manevi değerini pekiştirmiştir. Tokat halkı arasında yaygın olan “Ayran içtik ayrı düştük, şerbet içtik küslük düştü” (KK4, KK5, KK6) ifadesi, şerbet içme

geleneğinin toplumsal uzlaşya nasıl katkıda bulunduğunu yansıtmaktadır. Bu atasözü, akit şerbetinin ve içindeki akide şekerinin kültürel işlevine de vurgu yapmaktadır.

Akit şerbeti, aynı zamanda dünürler arasında da önemli bir işlev görmektedir. Çocuklarının evliliklerini ve ileride doğacak torunlarını olumsuz etkileyebilecek kırgınlıklar, anlaşmazlıklar ve küskünlüklerin önüne geçmek amacıyla, kız ve erkek tarafı bir araya gelerek akit şerbeti içer ve birbirlerine dayanışma sözü verirler. Bu ritüel, yalnızca mevcut uyumu değil, aynı zamanda gelecekteki aile birliğini ve huzuru simgeler (KK7, KK8 KK9). Tokat'ta, dünürler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde akit şerbeti önemli bir manevi rol oynar; bu şerbet, ailelerin çocuklarına da iyi ilişkiler ve dayanışma konusunda örnek teşkil etmesini sağlar.

Tokat'ta kadınlar arasında içilen akit şerbeti, kadınların birbirini "ahiretlik" olarak kabul etmelerine vesile olmaktadır. Kadınlar arasında sıklıkla duyulan "O benim hemşirem" veya "O benim kız kardeşim, ahretliğim" gibi sahiplenme ifadeleri, bu ritüelin bir yansımasıdır. (KK8, KK9, KK10). Bu tür ifadeler, kadınlar arasındaki güçlü bağları ve manevi yakınlığı simgelemekte, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı da pekiştirmektedir.

5. Tokatta Akit Şerbetinden Oralete Geçiş süreci

1970'lerin başından itibaren Türkiye'de içecek kültüründe önemli bir değişim yaşanmıştır. Halk arasında şerbetin yerini meşrubat ve oralet gibi daha pratik içecekler almaya başlamıştır. Oralet hem sıcak hem de soğuk olarak tüketilebilmesi nedeniyle diğer içeceklerden ayrılmış ve özellikle çocuklar arasında popüler hale gelmiştir. Limonlu ve portakallı versiyonlarıyla halkın ilgisini çeken oralet, kolay hazırlanışı ve yapay içeriğine rağmen, kısa sürede günlük yaşamda kendine yer bulmuştur.

Tokat'ta da 1970'lerin sonlarına doğru esnaf arasında yaygın olarak tüketilen "Akit Şerbeti" ise bu dönemde meşrubat ve oralet gibi modern içeceklerle yer değiştirmeye başlamıştır (KK1, KK2, KK3). Akit şerbetinin yerini alan bu içecekler, özellikle kahvehanelerde ve evlerde yaygınlaşmış; oralet, şerbet geleneğinin bir devamı olarak kabul edilmiştir. Bu süreçte esnafın, alışveriş öncesinde veya sonrasında müşterilerine oralet ikram etme alışkanlığı, geçmişteki akit şerbeti ikramının modern bir yorumu olarak görülmüştür. Bu gelenek, toplumsal hayatın bir parçası olarak devam ederken, içeceklerin isimleri ve türleri değişmiş, fakat ikram ve içme niyetindeki sembolik anlam korunmuştur.

1980'lerin başlarına gelindiğinde ise tarçın aromalı oralet, toplumda geniş bir kabul görmeye başlamıştır (KK2, KK4, KK5). Tarçınlı oralet, akide şekeri ile yapılan şerbetin tadını ve rengini anımsattığı için, özellikle esnaf arasında akit şerbeti yerine kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeni içecek, geçmişle modernite arasında bir köprü olarak kabul edilmiş ve esnaf arasında sıklıkla duyulan ikram kültürünün de göstergesi olarak kabul edilen, "Herkes tarçın söylüyorum" ifadesiyle popülerleşmiştir. Bu durum, geleneksel şerbet kültürünün modern içeceklerle yeniden yorumlanarak devam ettiğinin bir göstergesidir.

Benzer durum, geçiş dönemlerine ait uygulamalarda da yaşanmıştır. Evlerde, kahvehanelerde ve iş yerlerinde içilen oralet, hazırlanışının kolaylığı, hoş kokusu ve uygun fiyatı sayesinde şerbet işleviyle geçiş dönemlerinin başlıca ikramı haline gelmiştir. Oralet, şerbetin yerine geçerek düğün, nişan, söz kesimi, doğum, sünnet, kına gecesi gibi pek çok geçiş dönemi ritüelinde başlıca ikram olarak kullanılmaya başlamıştır. Hazırlanışının kolay olması ve bol bol yetmesi, oraleti özellikle büyük katılımlı köy düğünlerinde ve mevlitlerde vazgeçilmez bir içecek

haline getirmiştir. Tarçınlı oralet, lohusa şerbeti olarak hazırlanıp ikram edilirken, limonlu ve portakallı oralet söz kesme törenlerinde kullanılan şerbetliklerin içinde yer almıştır.

Önce Tokat'ta esnaf arasında, daha sonra halk arasında geçiş dönemi uygulamalarının temel unsuru haline gelen akit şerbeti 1980'lerin başından itibaren oralet olarak şerbet işlevini devam ettirmiştir (KK1, KK6, KK7, KK8). Böylece oralet içmek sadece kahvehanede ya da esnaf arasında değil aynı zamanda geçiş dönemi uygulamalarının da önemli bir parçası haline gelmiştir. Zamanla oralet içmek bir tür şerbet içmek anlamına da gelmiştir.

Sonuç

İnsanların gündelik hayatında merkezi bir rol oynayan yeme-içme, fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasının yanı sıra etrafında çeşitli pratikler de oluşturmuştur. Sosyal hayatı yapılandıran ve kültürel kimliği oluşmasında önemli rol oynayan yeme-içme, aile toplantıları, kutlamalar, törenler, ritüeller vb. bağlamında farklı işlevlere bürünerek kültürel değerlerin ve inançların yansıtılmasında önemli bir araç haline gelmiştir. Yeme-içme kültürü içerisinde yer alan akide şekeri ve akit şerbeti de çeşitli işlevleriyle gelenekte var olan unsurlardandır.

Adını akide şekerinden alan akit şerbeti, Osmanlı dönemindeki ulufe törenlerinden türeyerek, özellikle kırsal bölgelerde ticari anlaşmalarda, söz kesme törenlerinde ve sosyal uzlaşma süreçlerinde kullanılmıştır. Cumhuriyet dönemiyle birlikte ise, akide şekeri halk arasında "köylü şekeri" olarak adlandırılmaya başlanmış ve kırsal kesimlerde sosyal ritüellerde yaygın şekilde kullanılmaya devam etmiştir.

Akide şekeri ve şerbetin yalnızca bir tatlı veya içecek olmaktan öte, toplumsal ilişkilerin güçlendirilmesinde ve sosyal ritüellerde önemli işlevler üstlendiğini göstermektedir. Osmanlı döneminde ulufe törenlerinde Yeniçeriler ile padişah arasındaki sözleşme aracı olarak kullanılan akide şekeri, toplumsal güvenin sembolü olarak yer almıştır. Aynı zamanda, halk arasında bayramlar, mevlitler ve diğer özel günlerde şerbet olarak tüketilmiştir. Akide şekeri, Osmanlı saray mutfağından Anadolu'ya yayılarak, taşra halkının da sosyal ritüellerinde önemli bir yer tutmaya başlamıştır.

Cumhuriyet döneminde ise akide şekeri, "köylü şekeri" olarak anılmaya başlanmış ve köylerde sosyal bağları güçlendiren bir araç haline gelmiştir. Tokat'ın Meydan semti gibi yerlerde köylüler, tarım ve hayvancılık faaliyetleri için alışveriş yaparken, akide şekeri bu sürecin önemli bir parçası haline gelmiştir. Esnaf, akide şekerini ticari ilişkilerde bir güven sembolü olarak kullanmış, alışverişlerde müşterilerine akide şekerini ikram ederek, ticari anlaşmaların kalıcı olmasını sağlamak istemişlerdir. Özellikle köylerdeki sosyal ritüellerde akide şekeri, lohusa şerbetleri, söz kesme törenleri ve dini bayramlarda önemli bir yer tutmuştur.

Ancak 1970'lerden itibaren Türkiye'de yaşanan toplumsal ve kültürel değişimler, geleneksel içecek kültürünün de dönüşmesine neden olmuştur. Özellikle oraletin yaygınlaşması, şerbetin yerini alarak yeni bir içecek kültürü oluşturmuştur. Oralet hem sıcak hem de soğuk tüketilebilmesi, kolay hazırlanışı ve ucuz maliyeti nedeniyle halk arasında büyük ilgi görmüştür. Özellikle esnaf arasında, müşterilere alışveriş öncesi veya sonrasında sunulan oralet ikramı, geçmişteki akit şerbeti içme geleneğinin modern bir yorumu olarak kabul edilmiştir. Esnaf, müşterilerine oralet ikram ederek ticari ilişkileri güçlendirmiş ve sosyal bağları pekiştirmiştir.

Akit şerbeti içme geleneği, Osmanlı döneminden günümüze kadar sosyal ve ekonomik hayatın birçok alanında varlığını sürdürmüştür. Ticari anlaşmalarda, kız isteme törenlerinde,

sosyal barış süreçlerinde ve dini ritüellerde akit şerbeti, toplumsal sözleşmelerin ve güvenin sembolü olarak önemli bir işlev üstlenmiştir. Günümüzde şerbetin yerini oralet gibi modern içecekler almış olsa da bu içeceklerin ikram edilme amacı ve toplumsal işlevleri aynı kalmıştır. Özellikle Tokat'ta, esnaf arasında akit şerbeti içme geleneği, oraletle modern bir biçimde devam etmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma akide şekeri ve akit şerbeti geleneğinin, toplumsal ilişkilerde ve ritüellerde taşıdığı anlamları ortaya koymuş, bu geleneğin modern içecek kültürüyle nasıl dönüştüğünü incelemiştir. Akide şekeri, Osmanlı döneminde başlayan sosyal işlevini Cumhuriyet döneminde de sürdürmüş, günümüzde ise oralet gibi modern içeceklerle yeni bir boyut kazanmıştır. Ancak temel işlevi olan sosyal bağları güçlendirme ve güven sembolü olma rolü, günümüzde de devam etmektedir. Bu durum, geleneksel kültürel değerlerin, modern toplumda da korunabildiğini ve yeni biçimlerle sürdürüldüğünü göstermektedir.

Extended Abstract

This study aims to reveal the origins, functions and social roles of the Akit Sherbet tradition as a cultural heritage specific to Tokat. This tradition, which dates back to the practices of the Ottoman Empire, has assumed an important symbolic function in the commercial and social relations of the people of Tokat. This sherbet, which is drunk during transitional periods, commercial agreements and social reconciliation processes, is seen not only as a beverage but also as an element of contract and trust. Within the scope of the research, the place of Akit Sherbet in commercial and social life was discussed in depth in the light of the information obtained from the interviews with the source persons in Tokat city center in 2019 and the literature review. The tradition of Akit Sherbet dates back to the Ottoman period, when the sugar of the akide was used in ulufe ceremonies as a symbol of loyalty and devotion. In this period, Akide sugar was presented as a symbol of trust between the sultan and the Janissaries and was seen as a means of contract. In Tokat, this tradition has been reshaped to reinforce commercial trust between villagers and artisans. In the Meydan neighborhood of Tokat, the Akit Sherbet played an important role in the relations between the tradesmen from the village and the merchants from Tokat. This sherbet, which is drunk to ensure the reliability of trade, has turned into a symbol that strengthens the commercial agreements made by functioning as a notary among the tradesmen.

Among the people of Tokat, Akit Sherbet was also used for social reconciliation and reconciliation. It has taken its place as a ritual that reinforces the sanctity of the promises made between the parties in social ceremonies such as promise cutting and marriage. In Tokat, in order to measure the intention between the parties in the ritual of breaking the vows, sometimes, before the sherbet is served, the parties are served with a candied sugar, which allows them to express their intentions to the other party in a symbolic language. In addition, the throwing of akide sugar into the sherbet during the promise-cutting or engagement ceremonies carries the meaning of a social commitment that the promise will be long-lasting and permanent. This tradition is still valid today as a reflection of the social rituals inherited from the Ottoman Empire.

There have been significant changes in the beverage culture in Turkey during the Republican period, especially since the 1970s. Traditional beverages such as Akit Sherbet began to be replaced by drinks such as oralet, which are easy to prepare and can be consumed en masse. Oralet, despite its artificial ingredients and the fact that it can be served hot or cold, found its place in social life and was accepted in a short time. However, in Tokat, the offering of sherbet in rites of passage

such as the breaking of promises preserved its symbolic meaning as a ritual of oath-taking. Today, the oralet offered to customers among Tokatlı artisans is seen as a modern interpretation of the tradition of drinking Akit Sherbet and continues its social function from the past.

This research examines the functions of the Akit Sherbet tradition that started in the Ottoman period and continued until today, the spiritual meaning and social function it carries despite the changing beverage culture today, and reveals how this tradition has been transformed by modern beverage culture. While the Akit Sherbet tradition adapts to the changing values and practices of modern society, it still retains its main function of strengthening social bonds and being a symbol of trust. This demonstrates that traditional values can continue in new forms in modern society and that cultural heritage can be sustained without losing its essence.

Kaynakça

- Acıpayamlı, O. (1961). *Türkiye’de doğumla ilgili âdet ve inanmaların etnolojik etüdü*. AÜEF Yayınları.
- Arpacı, Y.G. (2012). *Gök-Tanrı inancının bilinmeyenleri din ve millet kavramları Akay Kine’nin bilgileri ışığında*. Çatı Kitapları
- Başar, Z. (1973). *Erzurum’da tıbbi ve mistik folklor araştırmaları*. Ankara: AÜTF Yayınları.
- Dursun, H. (2017). *İstanbul’da Yaşama Sanatı*. Timaş Yayınevi.
- Karabudak, G. (2024). Güney Azerbaycan’da bir adak ritüeli: sofraya açma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 23 (2), ss. 500-509. <https://doi.org/10.21547/jss.1329903>
- Mary Işın, P. (2010). *Osmanlı mutfak sözlüğü*. Kitap Yayınevi.
- Nahya, Z. (1984). *Geleneksel Türk kültüründe tatlı*. Geleneksel Türk Tatlıları Sempozyumu Bildirileri (17-18 Aralık 1983). Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- Önal, N. (2019). Evlenme adetlerinin Türk kültüründeki yeri. E. G. Naskali (Edt.), *Gelin kitabı* (235-278). Kitabevi.
- Örnek, S.V. (2000). *Türk halkbilimi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özgen, M. (2009). Şekerden şerbete Osmanlı tatlıları. *Santigrat Dergisi*, 9, ss. 44-47.
- Özgen, M. (2017). *Şehr-i Meydan Tokat*. Gece Kitaplığı
- Özgen, M. (2018). Türk halk kültürü uygulamalarında tatlı. R. İnan ve M. Babacan (Edt.) *Filolojide akademik araştırmalar* (469-496). Gece Kitaplığı.
- Sever, M. (2024). Yaşanılan süreçte Türk yeme-içme kültüründeki değişimler. *Türk Folklor Araştırmaları*, 369, ss. 117-126. <http://dx.doi.org/10.61620/tfra.1050>
- Soysal, S. (2007). *Derviş sofraları*. Doğan Kitap.
- Sürücüoğlu, M. S. (1999). Osmanlı İmparatorluğu’nda mutfak teşkilatı protokol tören ve şenlik yemekleri. Kâmil Toygar (Haz.). *Türk mutfak kültürü üzerine araştırmalar* (49-81), Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- Şavkay, T. (2001). *Tatlı kitabı*. Şekerbank Yayınları

Tez, Z. (2012). *Lezzetin tarihi*. Hayy Kitap.

Üçer, M. (2020). Eşik beşik keşik: Sivas'ta doğum, evlenme, ölümlle ilgili gelenek görenek inanışlar ve sözlü kültür. Kitabevi.

Yeşil, Y. (2014). Türk dünyası'nda geçiş dönemi ritüelleri üzerine tespitler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), ss. 117-136. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitimvetoplum/issue/5129/69935>

Yolcu, M. A. (2019). Evlilikle ilgili inanış ve uygulamalar. M. Aça (Edt.), *Halk bilimi el kitabı* (373-387). Nobel Yayıncılık.

Kaynak Kişiler:

KK1: Namık Koplu, Tokat 1963, Esnaf, (Görüşme 05.05.2019 / Tokat)

KK2: Fikret Ağaoğlu, Tokat 1933, Esnaf, (Görüşme 06.05.2019 / Tokat)

KK3: İsmail Kalaycıoğlu, Tokat 1952, Esnaf (Görüşme 07.05.2019 / Tokat)

KK4: Orhan Karaca, Tokat 1964, Esnaf, (Görüşme 08.05.2019 / Tokat)

KK5: Süleyman Dönmezoğlu, Tokat 1961, Kuyumcu Esnafı (Görüşme 09.05.2019 / Tokat)

KK6: Meliha Genç, Tokat 1930, Ev Hanımı, (Görüşme 10.05. 2019 /Tokat)

KK7: Müfide Ersoy, Tokat 1946, Ev Hanımı (Görüşme 11.05.2019 / Tokat)

KK8: Şerare Yağcıoğlu Kıvrak, Tokat 1958, Emekli Öğretmen, (Görüşme 12.05.2019 / Tokat)

KK9: Mualla Kocabaş, Tokat 1952, Emekli, (Görüşme 13.05.2019/ Tokat)

KK10: Huriye Doğan, Tokat 1945, Ev Hanımı, (Görüşme 14.05.2019 / Tokat)

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Bu çalışmanın verileri 2020 yılından önce toplandığı için, geçmişe dönük etik kurul onay belgesi alınmamıştır. Ancak araştırma etiğine uyulmuştur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. Since the data of this study were collected before 2020, no retrospective ethics committee approval document was obtained. However, research ethics were followed.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0